

Prvi del.*)

§. 1. Pokehdob vsakojačke daće i službe urbarialske k selišća naradjenju moraju se prisposodobiti, selišće pako nije svigder jednako, nego ka kotara stališu i k drugoj kakvoj goder sela onoga hasni ili kvaru moraju se primeriti; zato vu ovom kotaru grunt ili funduš nuternji celoga selišća kmetskoga, to je hižno mesto, dvorišće, vrt i skeden na dve požunske drvenke setve prostran biti mora, tak da, ako kaj vu ovoga funduša širini od dve požunskih drvenkih bi zfalelo, ono se vu zvunskim pristojališču, te je to iz oranec zemlji, ali senokoš mora pridati; kaj se pako goder od dve požunskih drvenkih više najđe, ono se k oranem zemljam, ali k senokošam pridati mora. Ako bi pako širina grunta za jednu samo štertinku od dveh požunskih drvenkih vekša bila, zbog maloće dugovanja preštirati se mora.

§. 2. Iz pristojališća zvanjskoga za celo selišće kmetsko zemlje orane zmed kojih vsaka ral z dvemi požunskimi drvenkami obseati se more i senokoša pako na koscev, koja se čez leto samo kosi, ima se k celomu takvomu gruntu pridati.

§. 3. Ako bi pak iz oraneh zemlji, al senokoš kaj zfalelo, ono se takvim načinom zpuniti mora, najmre: da na mesto jedne rali zemlje jeden koscec, ali pak na mesto jednoga kosca jedna ral zemlje odredi tak, da kada se takovo nadomešćenje pripeti, ali takaj gdje falinga nuternjega selišća funduša z oranom zemljom, ali senokošom nadomešća se, buđi jedno budi drugo podložniki slobodno brez svake daće i nezpake, ili ti neprilike živjati budu.

§. 4. Koja goder od celoga selišća gore rečena jesu, ona od pol, četerte, ali osme stranke selišća prisposodobno razumevaju se.

Drugi del.

§. 1. Poleg artikuluša 36. leta 1550. krešna vinska od dneva sv. Mihalja do dneva kmetom slobodna bude.

§. 2. Ako kmeti kakove krče imaju, zemeljski gospon takove vzeti, ali k gruntom kmetskim pridati drugač nemore, zvan ako poleg zdušne varmedjiske limitacije, ili ti procembe za delo i trud odsudjena plaća vu gotovom prviše se naplati.

Oni pak grunti, koji su od starine skrčeni, i potlam gruntom kmetskim pridani, ali pako, kada oni kmeti, kateri su takve skrčili, ter iz onoga grunta otišli, krči pako od ruke do ruke drugim davali se jesu takvem načinom, da vezdašni kmeti prez vsakoga dela i truda izplaćenja krče takove drže, za krče se već imenuvati, vnogo menje rečeno nadomešćenje za nje potrebuвати se bude moglo.

§. 3. Za kmetsku marhu, na kuliko prilika kotara dopusti, mora za dosta paše biti, iz kojega pašnika kmeti za voznu svoju marhu, znanjem i dopušćenjem gospodskem nekoju stran gojiti i prepovedati drugem mogu,

*) U interesu čitalaca uzesmo, pridržav originalni tekst, ipak pisati novim pravopisom. Neizpunjena mjesta nisu nihi u originalu tiskana.

tak vendar, da na takovoj za se odlučeni i prepovedani paši, i gospodska vozna, znikakvim pak načinom čreda more se pasti. Vu kojem pak kotaru paša bi tesna bila, onde niti z oranjem, niti z drugem načinom na menje se spraviti nesme.

§. 4. Drva za ogenj, kade je lug, onde kmeti podrta i suha, kade pako takov lug nebi se nahajal onde i sirova, ne vender sadjena, za svoju samo potreboću imali budu.

§. 5. Drva tolikajše za stanje potrebna z gospodskim vender dopušćenjem, i stanoviteh drv odkazanjem vu domačem kotaru za obstuin i prez plaće moraju se dati.

§. 6. Ako drv za žganje vu kotaru sela zbog maloće luga nebi zadosta bilo, z drugih gospodskih lugov takova spodobna vendar imaju se dati.

§. 7. Žirovina kmetom vu kotarskom lugu za šest krajcerov zlese, nego strainskem ima se dopustiti, vu dvorneh pako lozah takovu za onu cenu, kak se s zemaljskem gosponom pogoditi budu mogli, imali budu.

§. 8. Ako bi se pak koje selo znašlo, koje bi svojega luga na hiže razdieljenoga imalo, i takvoga nadalje ladati sefelo, iz takvoga luga drva za ogenj i za zdanje, kak tulikajše za žirovinu, branje vuka ili ti gubača kmeti samo za svoju potreboću prez vsakoga gospodi podanka slobodno imali budu, gospon ništar manje zemeljski takvim kmetom drva i žirovinu vu svojem lugu ni dužen dati, nego da bi vu kmetskom lugu nikakov žir ne obrodil, onda zemeljski gospon svojim kmetom žirovinu vu lugu svojem vu onu cenu, kak i stranjskem, prvo vendar svojem nego stranjskem dopustiti ima.

Meten toga vendar kak ovi, tak i drugi lugi pod obrambom i čuvanjem gospodskem ostaju.

Treći del.

§. 1. Vsaki celoga selišća kmet gosponu svojemu zemelskomu vsaki teden jeden dan od sunčenoga izhoda do zahoda, nuter računajuć dohajanja i odhajanja, krmenja i napajanja vender vreme delati bude moral; nebude vendar slobodno gore rečenu voznu marhu razdvojiti, i tak na dva dni gospodčine kmeta siliti, zvan da bi svojum nemarkljivošćum, ali hmanjošćum kmet gospona svojega zemeljskoga vkaniti hoteći menje vozne marhe držal, ali zmenšem marhe brojem, neg je dužen, na gospodčinu došel, i svoju marhu k drugomu iz jala na kvar gospodski pripregel, na mesto pak vozne gospodčine takov celi kmet zemeljskomu gosponu vsaki teden dva pešiška težaka dati dužen bude, i tak na spodobu rečenoga kmeta, on, koj pol, četrtu, ali osmu stranu drži, služil bude.

§. 2. Ako bi pak za gore rečeno dohajanje i odhajanje na gospodčinu med gosponom i kmetom takovo pitanje, ali tužba bila, nju varmedjinski oficier previditi i dokončati mora, na kuliko se dalekoća bi vuraćunati morala.

§. 3. Gospodi zemeljski dopušća se, da ako bi kmet pol dneva, ali više na gospodčinu iti imal, takovoga jenkrat vu mesecu četiri dni na

peški ali vozni gospodčini zadržati more, tak vendar, da se njemu vu one četiri dni dohajanje i odhajanje vu račun gospodčine vzeme, ništar manje, da se kmet za takvu gospodčinu bude mogel pripraviti, vu vremenu opomenuti se mora; za takvu pak gospodčinu vu letu za voznu kmeta marhu potrebnu pašu, kak takaj vu zime potrebnu priliku za kmeta, i marhu njegovu zemeljski gospon preskrbiti mora.

§. 4. Kada pak kmet za jednu, ali najviše za pol drugu vuru daleko iti na gospodčinu mora, onda vu mesecu, sesvetčaku, grudnu, prosincu i sečnu vu zorju dojt i vu mraku oditi dužen je, tak da gosponu svojemu zemelskomu od sunčenoga izhoda do zahoda delal bude, vu drugih pako mesecih, od sunčanoga izhoda do zahoda z dohajanjem gospodčina celoga dneva razmeva se.

§. 5. Vu vremenu kositve, setve voznu, ali pešičku tlaku vu duplom gospon zemeljski vzeti more: tak vendar, da težaki duplit vzeti v druge tjedne vuračunaju se. Dužnost anda takove težake duplit davati, ovak se razumevati ima, da celoga selišća kmet najviše jednoga dneva z marhum voznum, i dveh dnevov pešičku tlaku odbavi i kajti pol selišća kmet samo polovicu dneva z marhum, ali jedan dan pešičku tlaku, fertali pako selišća kmet, jeden fertali dneva z marhum, ali pol dneva pešičke tlake davati dužen bi bil; zato takov kmet gledeć na broj i prikladnost jednoga tjedna tlake svoje, takovu tlaku duplit obaviti dužen bude, koteri se način od onih tulikajše kmetov, koj sami osmi tali selišća drže, razumevati ima; seljari vendar vu nijedno vreme k davanju dupličneh težakov pritrucani biti nebudu mogli.

§. 6. Kada pak, kak gore rečeno je, zbog dalekoće jednoga al pol dneva dopušćeno je, da kmet z dohajanjem i odhajanjem neprestance četiri dni na tlaki more se zadržati, onde se more rečena tlaka vu vremena silnoga dela dvakrat vu mesecu jednom ponoviti, tak vendar, da kmet prvi tjedan zemeljskomu gosponu četiri dni, druge tjedan sebi, treći pak tjedan istomu gosponu svojemu i pak četiri dni delal i služil bude. Koju tlaka ili gospodčina tak z dohajanjem kak i odhajanjem, kak vre rečeno je, vu druge tjedne vračunati se more. I to tak razmevati se mora, da najmenje četvrta stran tlake celoga leta za šest zimske mesece zadržati se mora.

§. 7. Ako li bi pak kmeta z tlake i dela deždji, ali drugo kakvo hman vreme pregnalo, niti kmet celoga dneva gospodčinu zveršiti nebi mogel, tak ona stran dneva, v kojem takov na tlaki je bil i delal, buđi do pol dan, ali i duže, mora se takovo kmeta delo vu račun tlake na tuliko, kuliko je delal, a nikaj više vzeti. Ako bi pako kmet samo došel, i zbog hman vremena nikaj delal, nego nazad od ti moral, takvomu samo dohajanje i nazad odhajanje vu račun tlake uzeti se more.

§. 8. Seljar svoju hižu imajući, 18 dni vu tudje pako hiže stojeći, 12 dni čez leto pešičku tlaku služiti mora.

§. 9. Ako prem kmet gosponu svojemu poleg pravie urbarijuma, zvrhu gore vre imenuvane tlake nikaj nebi bil dužen dati, ništar menje vendar pravično se nahaju, da kada kmet stranskomu za plaću pešičkoga težaka želel bi dati, za onu istu plaću prvo svojemu gosponu, nego stranskomu ali kak sez gosponom svojem pogoditi more, ali ipak vu takvom pripečenju,

koteri se poleg pravic orsačkkih po varmeggije limitera, vuz onu limiteranu gotovu plaću dužen je dati.

§. 10. Na izplaćanje ali skupljenje dužne čez leto gospodčine, kmet nikakvem načinom siliti se nemore, ako bi se pak z dobre volje z gosponem svojim zemeljskim do časa, ali na veke pogoditi, i tlaku z penezi odkupiti hotel, takovu pogodbu pred varmegjinskim svjedočanstvom vučiniti slobodno mu bude; vu takvom ništar manje pogajanju, ako jedna ali druga stran od onoga vremenitoga pogajanja odstupati, i ovoga urbarialnog dokončeka bi se držati hotela, isti posel s jednim leto prvo nazvestiti, i pred varmeggijom dokončati mora se, da tak obadve stranke za gospodarstvo svoje skrbeti se budu mogle.

§. 11. Vsaka pogodba z kmeti z jednim po jednom, ali pak z obćinom za odkupljenje tlake i druge daće urbarialske vćiniti, i pred varmegjinskim svjedočanstvom dokončati se mora. Vsaka pak pogodba zbog arende, hasne gospodske i drugih dohodkov, koji se vu urbariumu ne zadržavaju, vsigdar prez svjedočanstva varmegjinskoga slobodno se vućini.

§. 12. Zvun navadne i obćinske gospodčine kmeti vsako leto jednu foringu na daleko dati budu dužni ovim najmre načinom.

Pervić: Četiri kmeti celoga sela, i na spodobu ovih drugi menšega stališa skupa naprezujući, ali z načinom, s kojim oni med sobum pogodiju se. jedna kola s četverun marhum dati budu morali; tak vendar

Drugoč: Da ova foringa ne vu zločestom, nego vu prilićnom putu, niti više od dveh dnevvov daleko dati se nemora.

Tretić: Vu vremenu oranja, setve, kositve i branja naj se ne terja, niti pako

Četrtić: Na drugo leto odlačati, niti z novci ali z kakvim naturalskim dugovanjem odkupiti, niti tulikaj z drugim delom premeniti ni slobodno.

Petić: Ako rećena foringa z kakvim pripreećenjem više od dva dni tam iduć bi se primudila, ali pak nazad iduć kola z kakvim gospodskim trhom bi se nakladala, oni više budući dnevi i nazad povraćenje moraju se za tlaku vu račun uzeti.

Šestić: Na putu za maltu, harmieu, brodovinu i za oštarije potreben strošek gospon iz svojega platiti mora.

§. 13. Pokehdob kmetu za ogej i za zdanje potrebna drva za obstuin dopuščene jesu? iz toga zroka celoga sela kmet, koj voznu marhu ima i ovu hasen vuživu, dužen bude iz luga po oficirih gospodskih odlučenoga jeden klawter drv, koja se moraju predi po dveh pešičkih kmeti naseći, vu dvor gospodski, na marof, ali vu drugo vu onom imanju odlučeno mesto dopeljati. Ova pak dužnost pol, četrtoga, ali osmoga talja selišća kmetskoga takaj spodobno dotikalala se bude.

§. 14. Slobodno metem toga bude zemeljskomu gosponu ovo isto delo na drugo spodobno premeniti, tak da on, koji bi morali drva dopeljati jednu voznu, oni pak dva, koji bi morali drva naseći, jeden po jednom pešičku tlaku vsaki jednoga dneva vu zimi odslužiti ima.

§. 15. Kmet deveto, gde se vu nature daje, ali gornu daću, ili ti gornicu na mesto vu kotaru gospodskom odlučeno zvan gospodčine voziti bude dužen. Voznja pako desetine i gospodskoga žitka, foršponti ili ti

foringe gospode, ali njihovem oficirom dani, budi oni vu poslu gospodskom ali občinskom uzeti, kak takaj listov nošnja, z jednum rečjum vse službe kmetske, koje polag urbariuma ovoga doprinašati dužni ne su, vu račun tlake prijeti se moraju.

§. 16. Z vrhu toga gospon kmeta nikakvom načinom na foringu zvan gospodčine za kakvu goder plaću pritrucati nemore; metem toga vendar, ako bi zemaljski gospon hotel kam kmeta s foringum na sejme, piace, ali drugam poslati, žnjim za njum dobrovoljno mora se pogoditi, i polag pogodbe naplatiti.

§. 17. Na skončanje škodljivih stvari, ili ti zverja (gde se takve nahajaju) zvan tlake tri dni loviniu držati, ili ti vadaš iti budu dužni s gospodskem vendar prahom i olovom tak, da dužnost ove lovine ili ti vadaženja niti s težaki premeniti, niti s penezi odkupiti bude slobodno.

§. 18. Akoprem kmet na službu i gospodčinu, ali pako na svoje gospodarstvo, ali morebiti vu melin za mletvinu svojim žitkom idući maltu, ali mostovinu gosponu svojemu platiti nebi dužen bil, ništar manje vendar ako bi morebiti vu drugom poslu po takvem putu, kade se malta plaća, išel, mostovinu ili ti maltu ali zgotovemi novci platiti, ali takvoga puta za obstuin spodobno popravljati dužen bude. Kmetu ništar manje poleg volje ostavlja se, hoće li tak puta popravljati, ali mostovinu zgotovemi novci plaćati.

Četrti del.

§. 1. Vsaki kmet i seljar svoju hižu imajući dužen je prez vsakoga vanjemljenja ili ti razlučenja gosponu svomu zemeljskomu vsako leto jeden ranjnički na dvakrat, to je to pol ranjčka na sv. Jurja, pol pako na sv. Mihajla dan dati. Seljari pak pri drugeh stanujući od ove plaće jesu slobodni.

§. 2. Vsaki kmet celoga selišća ima dati gosponu zemeljskomu čez leto: Dvoje piščeneć, dva kopuna, dvanejst jajec, jednu holbu ili ti maslin raztopljenoga masla, i tak poleg toga pol, četiri i osmi tali selišća imajući kmeti spodobno ovu daću dati jesu dužni.

§. 3. Zvan ove rečene daće trideset kmetom vsi selo — selci čez letu jeden put jedno tele, ali na mesto teleta jeden rajničk i trideset krajcarov dužni budu dati.

§. 4. Kada se gospon zemeljski ženi, ali gospa vudaje (kade se nerazumeva ženitba sina, ali udavanje kčeri) i takaj kada pervu sv. mašu služi (i ovde se van jemlju kaptolomi, conventuši ili ti kloštri) poleg gore rečenoga §. 2. potrebna za kuhinju dugovanja vsaki kmet celoga, pol, četrtoga, ali osmoga tala selišća prikladno gosponu svojemu mora dati.

§. 5. Poleg volje vendar zemeljskoga gospona ostavlja se, hoće li vu rečeni priliki imenovana za kuhinju dugovanja, ali vu naturi, ali na mesto onih peneze uzeti, najmre od kmeta celoga selišća 48 krajcarov, i tak od pol, četrtoga i osmoga na spodoba talja.

§. 6. Poleg stare navade i artikuluša 39. leta 1548., ako zemski gospon vu boju vlovljen bi bil, i vu takovo sužanjstvo opal, da bi glavu svoju s penezi odkupiti moral, onda kmeti svojemu gosponu pošteno i trplivo

pomoć dati budu dužni. Strošek pak vu vremenu orsačkoga spravišća ili ti diaete, koj se samo onoj gospodi, koja su vu imenu po kraljevskih listih k diaete zove, dati mora, da pako takovi stroški prekoredni nebudu, gospoda varmegijska na to paziti budu morala.

§. 7. Od kotla žganjarskoga, ako za istinu njega uživa, plaćal bude svojemu gospodu svako leto 2 ranjčka.

§. 8. Od zemlje, koja znović krčila se bude, pogodba za daću med zemeljskem gosponom i kmetom slobodna je, od zemlje pako pred tem toga skerčene daća, do ovoga vremena navadna bude se obdržavala, niti z nikakvem načinom povekšavala.

Peti del.

§. 1. Pokehdob vu onom mestu do ovoga vremena devetina gosponu zemeljskomu vu naturi ne se davala, za to vsaki kmet selo selec na mesto devetine jednako vrednost, dati mora, od koji vrednosti pak pol, četrti i osmi tali selišća onoga spodobno na se spadajuću daću kmet podnašati dužen bude, tak vendar, da se vu ovoj vrednosti devetina od janjcev, kozličev i pčelcev razmeti mora.

§. 2. Od konepel i lana ili ti prediva ali deveto vu naturi, ali na mesto ove celoga selišća kmet šest funtov gospodskih konopli, ali prediva prestí, i na ovoga gledec pol, četrtu i osmu stran selišća ladajući poleg pravičnoga razredjenja dužen bude.

Kade vendar na mesto devetine drugo kaj jednake vrednosti daje se, onde dužnost budi prediva, budi konoplji, ali preje dati, po rečenoj jednakoj vrednosti vre nadomeščena i izpunjena razumeva se.

§. 3. Akoprem pitanje od desetine, komu najmre i od česa davati se ima? Ovoga urbarialskoga dokončanja se nedotiče, na kuliko metem toga desetina od onoga zemlje prirodjenja, koja se vu prvom artikulušu leta 1481. ne imenuju, bi se more biti vzela bila, vsa se prepoveda, i samo od dugovanju vu vre rečenom artikulušu imenovaneh, z nikakvem načinom od drugeh jemala se bude.

§. 4. Devetina vínska, kadi se ona jemlje, na onu istu meru, z kojum se vse drugo zadobljeno vino zmerilo je, pravično i prez vsakoga pridavanja naj se prijemlje, i kak goder deveto tak i gornica ne na drugu meru, nego poleg orsačke požunske mere, ali fizera (poleg kojega vedro 32 pinta drži) naj se uzimlje.

§. 5. Pokehdob poleg artikuluša 978ga leta 1715. naviski gornice ili ti gorne daće prepovedaju se. i drugač orsačke pravice sobom donášaju, da se vse druge mere z požunskom imaju složiti, zato zapoveda se, da kakvigođ naviški od vremena prerečenoga artikuluša 97 leta 1715. bili bi navrženi ili ti na više zdignjeni, ovi vsi kakti nepravični, kaj brže moraju se zakratiti i poleg prerečene stare navade na meru požunsku gornica ima se prijematí. Kade bi pako novo tersje od vremena prena-pisanoga artikuluša zasadjeno bilo, ter vu vremenu takvoga novoga tersja zasadjena med gosponom i gornjakom kakov kontrakt ili ti pismo zvrhu gorne pogodbe vučinjeno bilo, tak takova gornja pogodjena daća ne dru-

gač, nego na požunsku meru prijemati i nadalje obdržavati se ima. Ako bi pak pri takvom tersju more biti kakve nove ter vekše daće navršene bile, ove takaj kakti nepravične zakračuju se.

§. 6. Da se pak suprot orsačkem pravicom na više gorna daća odsehdob ne zdigne, vu vsakom takvom mestu kade naviška prijemljeju, gorice gornjakov naj se popišu, i kuliko gornice poleg požunske mere od takovih dohaja, naj se tulikajše zapiše, ter takov register ili ti pismo pod pečaćum varmegjije tak gosponu, kak i gornjaku ima se van dati, tak vendar, da i vu arhivumu varmegjiskem ostane.

§. 7. Ako pak gorice nekoje leto zevsema nebi rodile, vu takvom pripečenju dužen vendar gornjak gosponu zemeljskomu gore rečenu gornicu i drugu daću ostane, pokedob i tak ne s penezu, negovu naturi, ili ti z moštom plaćati mora, zato ako jedno leto z rečenoga zroka dužen ostane, drugo leto iz pricodjenja gorice naplatiti takov dug mora.

Šesti del.

§. 1. Ako kada koji kmet prez odvetka vumre, kmeti drugi njegov imetek za se obrnuti nesmeju, nego taki smrt njegovu gosponu zemeljskomu na znanje dati dužni su. Imetek pako pokojnoga kmeta, kak i oneh, koji iz sela, ili ti fundusa kmetskoga skoče, gospon zemeljski poleg tituluša 30ga dela trećega ima slobošćinu k sebi vzeti, tak vendar, da se iz imetka takvoga vsem dužnikom dugi izplate, sebi pako ostalo poleg određenja artikuluša 18. leta 1723. zadržu.

Onde pako, kade kmet po smrti svoje odvetka ostavi, gospon zemeljski imetka takovoga za se obrnuti nemore, i kada imetek takov morebiti med rodbinu razdeliti bi se moral, vu takovom poslu, da se vsakojačke krivicam put prepreći ne po oficirih gospodskih, nego po prevdenom gospodskom sudu del takovoga imetka sam gospon zemeljski poleg tituluša 30ga dela trećega vučiniti, i delni list pred sud varmegjiski poslati dužen bude.

§. 2. Ako bi pak se pripetilo, da bi sbog ostoče i pregona gospodskoga kakovo selo ili ti grunt opuščel, onda vu takovem pripečenju pusti grunt, kak goder druge zemlje, ali funduši, koji vu portah zapisani zapisani jesu, (ako kmet, koji je skočil, nebi se nazad povrnul) ali novomu kmetu, ali pako drugem onoga mesta stanovnikom gospon zemeljski poleg urbariuma za službe i daće dužen bude vundati.

§. 3. Poleg razuma artikuluša 18ga dekretuma 5ga Vladislava kralja, kak tulikajše artikuluša 22ga leta 1729. vsakojačko vadaženje, ili ti lov, ptic i rib lovinah vu ribnih vodah i potokih samoga gospona je, i zato vsem kmetom kak najoštreše prepovida se.

§. 4. Akoprem krčma kmetom vu gore napisanom stanovitom vremenom bila bi dopušćena, ništar manje vendar, kade se gospodska krčma za vezda nahaja, ali na potlam napravi, vu takovi krčmi ali oštariji vsakojačkoga napitka toćenje celo leto gosponu slobodno bude, i to tak vina kak žganice i pive, kojeh napitkov pripravlanje samomu gosponu zemeljskomu dopušćeno je.

§. 5. Ako zemeljski gospon poleg razumevanja artikuluša 36ga leta 1550. kojemu kmetu krčmarenje vina svojega zaufati hoče, takov kmet doklam toči, od tlake prost bude, i zvrhu toga takvomu za krčmarenje od vsakoga požunskoga vedra 4 gjukese gospon ima platiti.

§. 6. Dohodki od sejmoga mesta (ako predi občini mesta onoga iz milošće kraljevske nebi bili dani) kak i od mesnic, pravične tulikajše malte, pokehdob po privilegiumih kraljevski i orsačkih pravicah na samoga gospona zemeljskoga spadaju, zato poleg same gospode takvi dohodki ostavljaju se.

Sedmi del.

§. 1. Pokehdob na zemeljskoga gospona spada po smrti kmeta ostavljenih sirotic zagovarjanje, i na njihova dugovanja skrb imanje, zato njemu od inventara ili ti popisavanja i razdelenja med odvetke kmetskoga imetka za trud svoj nikakvu plaću vzeti ni slobodno.

§. 2. I cene prodanoga, zamenjenoga, ali vu testamentumu ostavljenoga imetka kmetskoga gospon zemeljski deseti tali vzeti nebude mogel.

§. 3. Vu prodavanju duhana, meda, vojska, masla, prediva, konoplja, i drugoga zemlje prirodjenja, komu i od koga goder budu hoteli kupovati, ali prodavati. Kmeti od gospode zemeljske naj se nebantuju, niti nepačiju, još menje zbog prodavanja po skrbi i trudeh prigospodarenih dugovanj s kontrabandum ali vu penezi, ali vu telu naj se nekaštiguju, slobodno ništar manje poleg razumevanja artikuluša 15ga leta 1723. prekupljenje gosponu zemeljskomu za svoju samo potreboću bude, tak vendar, da one peneze, za koje se slobodno pogodi, taki gospon zemeljski svojemu kmetu naplati, i nikakvem načinom vu dođuće dohodke, ali vu tlaku nezaračuna, kak takaj nijednoga zvnuskoga kupca, koj bi vu kotar isti kupovat kaj hotel dojt, niti z prepovedjum, niti z drugem načinom zabraniti nemore, tak ravno niti kmetom, ako bi svoja dugovanja drugam na prodaju odpeljati hoteli, zakratiti, još menje zadržati, nego kak se kmet s strajnskim pogodi, ako gospon novce gotove taki položi, prerečeno prekupljenje samo za svoju potreboću vužival bude, i to tak, da na pravu orsačku meru i vagu vzeme, i prodavanje kmetom slobodno ostane, niti je na uju prisiliti mogu.

§. 4. Kak goder z drugih kvarom ni slobodno monopolium, to je to tržtvo jednomu samomu dopušćeno doprinašati proti očivestne orsačke pravice, tak ravno, i tržtvo vu prirodjenju zemlje z očivestnem ostalih kmetov kvarom jednomu samo kmetu tržiti i njemu samomu pod arendu od gospona dati prepoveda se.

§. 5. Kmet se trucati nemore, da bi ravno na gospodskom melinu svoj žitek mleti moral, nego je sloboden na kojgod melin odpeljati i zemleti.

§. 6. Pokehdob se kmet na daću od krčme „pohn — Weingeld“ zvanu, i vu nekoje mesta nepravično v pelanu pritrucati nemore, za to se i od vezda prepoveda.

§. 7. Gnojna daća od vezda bude prepovedana takvim načinom, da kmeti svojega gnoja nikam, gospona pako zemeljskoga niti vu gorice, niti drugam drugač, nego vu račun tlake voziti budu dužni.

§. 8. Nepravlična perja desetina i kmetskih gusek podskubenje pri njekoji gospodi do vezda navadno prepoveda se z podobnim načinom.

§. 9. Niti slamu za vezanje gospodskoga trsja kmeti nebudu dužni dati.

§. 10. Kmeti gospodskih goric čuvare ili ti pudare i prigledače dela gospodskoga vu njih od sehdbob nebudu plaćali.

§. 11. Na exekuciju poslanem gospodskem ljudem zvan groša exekucionalnoga (koj se vu dole podpisanom delu dopuščaj) drugo vsakojačko penez jemanje, kak takajše hajdukov i jagarov gospodskih hrana, i po njih vučinjene sile zavsema prepovedaju se.

§. 12. Iz zroka da kmet neskoči, vu ime poručanstva, ali zbog drugoga stanovitoga ostajanja zroka peneze od kmeta ni slobodno uzeti, ter ako bi se bili gde silum od kojega takovi penezi vuzeli, isti penezi s interesom skupa naj se takovemu povrneju.

§. 13. Daća quaterska, i plaća, katanski i mondurski penezi, zvana, gdje je do vezda navadna bila zevsema se prepoveda.

§. 14. Vu onih mestah, kade je mesnica občini iz arende dana, na sečenje, ili ti mesarenje izmuštrane marhe kmeti po gosponu prisiliti se nemogu, niti kakvo goder meso na funte ali na falate med kmete naj se nedeli vu to ime, da bi rečeno meso plaćati morali, nego meso naj se seče, i kmetom naj slobodno bude prez vsakoga truncanja kupovati, kuliko hoteli budu.

§. 15. Znepotrebne kupovanjem, ali prodavanjem kakvoga god zemlje prirodjenja, ali drugeh dugovanj, koja su k hrane potrebna, naj se kmet od gospona zemeljskoga netruca, kak tulikajše na krčmarenje zkvarjenoga vina, žganice, ali drugoga napitka po lagveh, ali po maslini, ili ti holbah siliti se nemogu, niti od skvarjenoga vina, ali drugoga napitka na krčmu njim silom danoga račun dati, ali prazne lagve s krčme zvu tlake nazad voziti nebudu dužni.

§. 16. Daća spisna i serpna, kak i plaća snopna od preše i koštaski pinti dežmarom i define pobiračem hrana, i drugi vsaki excešuši i nespodobni dohodki zevsema prepovedaju se.

§. 17. Vu vremenu pobiranja desetine i devetine, ili ti gornoga vina kmeti lagve svoje dati nisu dužni.

§. 18. Vsakojačke z kakvem goder zmišlenem imenom zvane daće, koje se v gore spisaneh delih nenahajaju, od vezda se zevsema zbrišuju i za ništar činju.

§. 19. Promenanje i zamenanje zemlje i senokoš gruntskih drugač ni slobodno, nego ako na mesto takovih gospon zemeljski tuliko drugih zvelikoćum i dobrotum jednakih kmetu da; ar drugač takve nazad dati, i kmetu povrnuti bude moral.

Osmi del.

§. 1. Birsagi z kakvem goder zrokom znišleni, nemoraju se drugač, negu vu onih pripečenjih, koja vu orsačkih pravica očevestno postavljaju se, i tak od oneh samo kmetov jemati, kojim se pred pravdenem sudom gospodskem i svedočanstvom varmegjinskem, to je to sudcem i prisežnikom vu pravdi dosudi, slobodno vendar bude kmetu suda takvoga na previdjenje pred sud varmegjije donesti.

§. 2. Vu kaštigah pako zvun birsagih, kade se na polju kvar pripeći, pokedob da tak vlovlene na polju kvar čineće marhe i živine dokončenje vu orsačkih pravica nahaja se, ono i obdržavati se mora.

§. 3. Drugih pako kaštigah, vu kojih bi se kmeti zbog pravičnoga zroka kaštigati morali, takovi krivci zvun takovoga pripečenja, koje bi vre po orsačkih pravica dokončano bilo, ne vu penezi, zkojum kaštigum siromaško ljudstvo podankom potvrženo je na nikaj se meće, niti pako vu telu kaštigati se imaju, nego na mesto rečene kaštige jednoga, dva, ali najviše tri pešičke težake dati dužni budu, ovi vendar za kaštigu takovu dužni težaki ne vu vremenu oranja, žetve, kositve ali branja terjati se, nego vu drugom leta onoga vremenu zplatiti se imaju.

§. 4. Akoprem kak gore rečeno je, kmeti niti vu penezi, niti vu telu kaštigati se imaju, pokedob se vendar negda pripeća, da kmet svojem hman jezikom, ali drugač s telom sagreši, ali pak po kaštige treh dnevov pešičkih težakov nebi se hotel poboljšati, onda takvoga i na telu kaštigati potrebno je. Zato vu vsakom takovom pripečenju paziti se mora, da ako se zbog takove kaštige telovne posel najde, krivec ako vu telu svojem jak i zdrav je, najviše 24 palic ili ti batin, ženska pako glava tuliko korbačev prijeti mora.

Ako bi pak takova persona stara ili gingava bila, ona s temnicom (ter ako potreboća i krivnje fela bi sobum donasala) takaj s postom poleg samoga kruha i vode trapiti se mora. Tak vendar, da se vu takovom areštu ali vuži nigdar duže od dveh, ali najviše treh dnevov od svojega dela i gospodarstva zadržati se ima, zvun da bi poleg pravdenoga suda gospodskoga za svoje veće pogreške dugše trapljenje, ali kaštige zaslužil.

§. 5. Da bi kmet zbog svojega pogrešenja vu tamnicu gospodsku postavljen bil, i vu željezje okovati se moral (gde do vezda od takvoga okovanja plaćati je navada bila) ne više nego 15 krajcerov dati je dužen.

§. 6. Kmetom prez dopušćenja gospodskoga krčiti od vezda slobodno već nebude, ako pako gdo prez dopušćenja gospodskoga krčil bude, on prez plaće truda, krča takvoga zgubi i poleg toga kvar vučinjeni naplatiti dužen bude krča takova gospon zemeljski drugač za se uzeti nebu mogel, nego ako poleg varmegjinskoga pravičnoga dokončanja i limitacije za delo, i trud dopitanu plaću kmetu povrne i naplati.

§. 7. Pokedob lugov občuvanje i gajenje na samu zemeljsku gospodu spada, zato nijednomu kmetu friško i sirovo drevo i šibje za gradju, niti štange za obruče, ali kolje za gorice prez dopušćenja gospodskoga seći ni smeti, i ovak na drugi kotar prenesti, prodati, ali pak z dervi teržiti nebude slobodno.

§. 8. Kaj se pak kaštige onih kmetov dotiče, koji luge kvare i drevja obsekavaju, oni ne samo vučinjeni kvar naplatiti, nego i poleg toga tri pešičke težake dati dužni budu. Ako li bi se pak kmet po ovakovoj kaštigi od pokvarenja lugov steznuti nehoteli, onda se z oblašću varmegjinskum kaštigati, i zbog toga zemeljskomu gosponu pomoć dati mora, da se takvi na spodobu vučinjene krivice drugim na peldu oštro kaštiguju.

§. 9. Pobiranje penez, ali drugih dugovanj naturalskih, ali kak je navada reči vsakojačke kolekte ili ti porezi med kmeti pod kaštigu 24 palie budu prepovedane.

§. 10. Ako bi se kojega kmeta vu lug gospodski vkanlivo zatiranih krnjakov više našlo, za kaštigu vkanlivosti ovakove duplit, ili ti dvakrat žirovinu platiti dužen bude.

§. 11. Vuka ili ti gubača i želuda branje, i z dreva tresenje same gospode dotiče se, kmetom pako pod kaštigu kontrabande, i treh pešičkeh težakov prepovedano bude, gospodi pako kmete na gore rečenoga vuka, ili gubača, i želuda pobiranje prez flake siliti nebude slobodno.

§. 12. Nijednomu kmetu oružje nositi, niti lovne pse držati pod imenuvaneh dnevov pešičkoga dela kaštigu slobodno nebude.

§. 13. Zvan vremena pravdenoga i gore imenuvanoga vsake fele krčmarenje kmetom pod kaštigu kontrabande i pešičkih težakov tuliko, kuliko krat se zapopadnu, naj bude prepovedano, vu mestah pako kađe kmeti gorice imaju, svojih pravih gorie prirašćeno vino, i gospona svojega kotaru pridelano vu vremenu takaj gospodske krčme za svoju hižnu potreboću dopeljati kmetom naj slobodno bude.

§. 14. Ako kmet na gospodčinu potrebuvan zbog svoje lenosti, ali drugoga krivičnoga zroka nedojde, dvanajst palie kaštigu podnesti ima.

§. 15. Ako bi se koj kmet na škodu gospodske mesnice iz drugeh mestah meso nositi, al sam meso za peneze seći podufal, takov se zvan kontrabande tuliko krat se zapopadne, z pešičkem treh dnev delom kaštiguval bude.

§. 16. Udove ostavljene kmetske moraju se poleg 24ga artikuluša Vladislava kralja dekretuma 7ga držati, to je to, akoprem se drugoč vudadu, vendar prez gospodskoga dopušćenja z hiže oditi nesmeju; ar drugač njihov imetek na volju gospodsku spada.

§. 17. Prez dopušćenja i znanja gospodskoga ne slobodno kmetom obćine imenom duže delati.

§. 18. Prihodniki prez znanja gospodskoga naj se neprijemljeju, i poleg toga vsako prodavanje, kupovanje, premenanje i poleg teštamentuma ostavljeni kakvi goder selski grunti, prez znanja gospodskoga pod kaštigu zgubljenja penez prepovedani budu, vu takvom vendar pripećenju, vu kojem morebiti podložniki slobodno prodavanje poleg pravdenoga dokonćanja imaju, to znanjem gospodskim i nazvešćenjem vučiniti mogu, ništar menje vendar, te po znanju gospodskom prez volje iste gospode mogu vučiniti.

Deveti del.

§. 1. Za čast sudca ili rihtara selskoga gospon zemeljski naj tri imenuje, zmed kojeh občina jednoga pred gospodskim oficijom slobodno zebere, kojega metem toga gospon zbog svojega hman držanja slobodno zvrše i kaštiguвати more, i na mesto njega drugoga poleg pripisane naredbe postavi. Notariuša pak i prisežnike občina prez gospona zebirati i zvrći more.

§. 2. Rihtari pak zbog gospodske službe, ali drugoga kakvoga goder zroka od štibre davanja slobodni nebudu.

§. 3. Pravo i potrebno je, da zemeljski gospon na to pazi, da se orsački padanjki med kmeti po varmegjinskom dokončku jednako i prez vsakoga prekanjenja razdeli, i od rihtara (ali prez troška i trha kmetov) račun vzeme.

§. 4. Ako bi pak zemeljski gospon prerečeni račun vučiniti zamudil, njega varmegjija doprinesiti mora.

§. 5. Pobiranje pak razdelenje spodobno porcie ili ti štibre i u kasu varmegjisku prenašanje samo poleg občine i rihtarov ostaje, i zato varmegjija pazila bude, da se vu tak podeljenu štibru niti zemeljski gospon, niti oficiri negvi mešali nebudu niti pušćali.

§. 6. Vse daće i službe, koje po odlučanju ovoga urbarialskoga dokončka kmeti gosponu zemelskomu dati dužni jesu, vu svojem vremenu gosponu dati moraju, tak da se tyrdokorni kmeti na davanje svoje dužnosti s executium takajše prignati mogu, i zato vu ovom pripečenju poslanim executorom jeden groš na dan daval bude, tak vendar, da on executionalni groš onim samo, koji se samo za terjanje takve reštancije, a ne vu drugih gospodskih poslih poslanim, od takovih dužnih kmetov platiti ima.

§. 7. Da oni, koji z kakvem načinom kakovu težkoću trpe, prez odlačenja pravičnu pomoć dobe, zato ako bi se one tužbe kmetov, ali seljarov jednoga gospona dotikale, tužeći pravice zadovoljšćinu od zemeljskoga gospona, ali oficira naj išću, ako bi se pak njim kakva krivica, ali kvar od gospodskih oficirov vćinil, onda zemeljskomu gosponu naj se pritužuju, i ako od njega zadovoljšćinu nebi zadobili, onda se naj pri varmegjije oglase. Ako pak podložnikov tužbe samoga zemeljskoga gospona bi se dotikale, i poleg svoje prošnje zadovoljšćinu dobiti nebi mogli, vu takvom pripečenju zaradi pomoći k varmegjije naj se vteku.

§. 8. Takov zemeljski gospon, ali njegovi oficiri, koji bi kmete zato kaštiguvali da su se zbog pomoći k varmegjije, ali na vekša mesta vtekali, takovi kakti proti kmetom nemilostivni naj se sude i kaštiguju.

Proučimo li potanje važni taj spis, to vidimo, da je „urbarium“ bio od prevelike važnosti po dalnji razvoj naših agrarnih odnošaja, a svi kasniji zakoni i naredbe, tičuće se šumarstva, temelje se na istom, imenito pako i razni zakoni najnovijega doba kao n. p. zakon o segregaciji občinskih šuma i pašnika, zakon ob odkupu servituta, odkupu gornjih daća ili gornjica itd.; nije dakle ni čudo, da su ustanove urbarija u pravom smislu rieči postale najpopularnijim zakonom naroda hrvatskoga.

K rješenju pitanja o čistom prihodu šuma,

od ravnatelja dobara A. Danhelovskey-a.

Vrlo se otegoćuje bistrenje pojmova već dulje od dvadeset godina na dnevnom redu stojećega pitanja „o čistom prihodu šumskoga tla“ u smislu Presslerove teorije u protimbah svojih osobito tim, što se s protivničke strane baš naposebce neće da priznaje nedvojbena istina: da se može svaka šuma, bez razlike i obzira na vrst drvlja i uzgoja, u vremenom uzgoju nalazećom smatrati. („dass sich ein jeder Wald, welch' immer Holz- und Betriebsart, im aussetzenden Betriebe befindet“).

Uzgoj, konačna renta ili sjecivni prihod, a prema tomu naravno i godimice dotičući prihod su zavremeni, a to već i po samoj naravi stvari u toj grani privrede tla; drugčije niti ne može biti. Nu pošto ne možemo bez prihoda obstojati, niti se bez ovih mogu namirivati troškovi kulturni, čuvarski i upravni, te pošto je u obće šumaru konačno teško svojevoljno priznati, da u svom gospodarstvu imade i takovih zemljišta, koja se neposredno posjeći ne daju, a i za mladje dobe sastojina tek slabe, nu ipak sveudilj (ma i polagano) rastuće prihode izkazuju, dok napokon na domaku nove te obhodnje i po dorašlosti sastojina ne budu opet novim vrielom novea, to običajemo smatrati — a drugčije niti ne možemo, ako smo u obće voljni godimice prihod izkazivati, — pojedine „gospodarske cieli“ neke šume, ili eventualno i ciela površja jednoga posjeda izvorom gospodarstvenoga prihoda, i to tako, da jednostavno nedužnom odbitbom i razdiobom izračunamo broj, koji onda označujemo nekakvim popriečnim godišnjim čistim prihodom svakog pojedinog hektara šumskog tla.

Tako računajući šumar, kojega medjutim ja — budi mu na utjehu rečeno — ne mogu smatrati privriednikom gospodarske dobiti (Reinertragswirth), nije doduše počinio računarske pogriješke, ma da (primjerice budi spomenuto) i veli: Moje šumsko gospodarstvo sastoji od 120 jutara šume sa 120-godišnjom obhodnom dobom, ja ću dakle svake godine posjeći jednu ral šume, tako da dobivam od rali 654 for. 92 novč., od kojih otpada na svaku godinu obhodne dobe 5 for. 92 novč., a nuzgredni užiteci za sjeme, šišku, pašu, iznašaju mi popriečno 97 nč., što brojeno daje ukupni prihod od 6 for. 43 novč. Od ovih sada